

Ea

Makaaniana.

BUKE VI—Ane Hou

Honolulu, Oahu, Okatoba 19, 1896.

HELU 16

Ka Lei o ka Lanakila.
Kapu pas is two.
Re one hanau o ke kupuna,
I kahua i a mele.
No sa puu sa mauno.
Hon—Imua eka lahu.
E lokahi o ka puuwa,
I hanachoo amea at Hawaii,
I ka lei o ka lanakila.

Oipipain, ihu
Ke lohia o ka alii.
Ke hui o ka Liliu,
Ma ke kahuna o Hawaii.

Mahalo i ka Mana Kahikolu,
I Kona hukuhiva.
E man Kona Ikuhi ma,
I ka Apupu o Hawaii.

Na Aloha o ka
Ahalii Aina Aina

Nokela Kamawai Helukanaaka.

Ok haun o hoa hukuhaku ahu
nei a ka Hanau i na Kona
na Kau, ne a kele kuli o Ka
hukuhu a hoohipa i ka pupu.
Hukuholohola o ka Apupu, kouwale
no, solo i maopuu, oana laiko
ka hanakila manawa. Ake, o.
D. Parisi ho, ne man o koia
hoole, no ka man, no ka man
mano, na hala o kekukuhakuna
mai ki mea i dawaa mai, ke
kanawai a ka heau, no ho
i ka heau a na Lono Hahu.
Ahuau na ka neli hoole mai, no
ke kauhau waihue a me kau
man hana. Ua kelelo nei i
keau manao ihanu a ka kau
wai helukanaaka hukuhu, a solo
hei he man omano kue ona nu
ka Apupu.

Mo ke Keoni Parisi manao,
na pololei eia, a ka makaukau
no hei e waihau, kelpi nina
imua o ka Ahu. Nofela, ne
huliu ka hanau i ka nihia
a hoohipa limes oka Luonakau
wai Apana o Kona Hema. M-
hope lio o ka hukuhu a hanau
na elio ike, wa shehua oia ne
ke kau i ke konawai imua o
ka hoopipa e ukii i 1895. E-
hukuhalaha lou mai eia oia mo
kumu ku i ke hanauai imua o
ka Ahu Hoookuhu Kekie.

Pas is man han, hei mai ne
ka Tumuku ma ka Mahalan o
ka Pealua iho le. Ua boopina
aku nei hoil o ka Keoni Parisi
nobs juna kula ame no Kona
Hema, maloii nei o kela manao
paaki oia e like eae ia man
mu se.

Molewa iho nei peha o Pu-
hale i ka neho iwahe nei a i ka
hele pu me ka Pauli Hoole a
hoohipuhuli si, na hele aka oia
e nei hapuhau ma ke aru kolohu
mai in Keoki Keoke. No ia
me, na oia imua o ka Ahu
Apana i ka Pooleka iho la a se
kona hewa, a na hoohipa mai e
noho i Kowa no oia malaua
haua olen a e aiki i na Kohua,
Oia no ua kanaka.

HON. D. W. PUA.

Houle in Makua a Kakou o ke
Au Aloha Aina.

Houpiuna a hohikilihi ka
ino o ka hukuhu amu Polina tho
la un uku, aua alao kolouhe
eke ake o D. V. da. William
Pax ina ka emeole ma kona wabi
notheremore o ka Palaua sened.
Ua Hio kie kuo i mea hukuhu
hele i ka lehulehu, no ka
mano, sole i iohue he mani kona
o te kau aua a hukuhu aia ma
te il-pituna-Kon, ke ales
mano ho i ka heau manoa nei, i ka
hura 1:15 o ia wanano.

I ka po manuna huo, e kamai-
tino leleia ana no ka oia me
kau kekukuhakuna hukuhu. S. Kahoko-
lani Pua, a hiki i ka uo hei
ana e meo undupe iho te paha
o ka hora 11 me ke aua o oia.
Ake, he mani o ka hukuhu o ka
seki i ka hukuhu oia mai o ka
makuhuhu ahe eku ena nasa i
papa, a i kona heaua aka, me he
heau, wahi i ka kau i komellio mal
ai ia makau me ke hukuhu no o
ia waimoku, a nitia ma puu oia
i kona hanau hapa i. Ua swi-
pi a kapu oia i ka Kauka
Wilson, a sole oia i oia i jin
na hiki aka oia. I ka ke hauka
komo aua oia, no puu
eia, ua lele a na hauka.
Wid ka kauka i kau pahi
ohaua hauka ika ihe oia me
atkiki lona, solo koko, o
mangia, a ke hukuhu napepo ho
toti i na kona makau los. Mai
kekabu me ast o Hukuhu
aki i hauka i na makau o ka
hukuhuhu wi oia tis oia i po,
a e hau ka hoile ka hukuhu o
ia man, pela no i kohi oia i ke
lemanu hau. Whi mai no o ka
kona lehe, he tote aua ka
wahine i kona i ka hukuhu a
ihau he mani oia hauka skolu
aia ka, luhilili aka iia meka
auia skolu, naha oia pao leio se
o ka puu jau no i na kia ika
heus okina at i ke keti.

He oia oia na ka Mokupuni
o Nihau, kahi que i hanau si
he 60 puha makabiki i hala se
lisko o 1867 oia i manu si use
Mele Nahakuehu, kaus wihine
keneemau a nobo nei, me kau i
libalihau napa, a napeope goke
iia o ia i hot mai i laea a nobo
i Honoholu nei. He makaukau
oia me ka lawau a ike ka mabili,
a ke hukuhu tangi tekahi
haua am he o ka makabiki
iia iia i hui a se. A manoli
na hau a ka hanau amo ika haua
i kona wa opipio a me ke he
hooipuna a hooipuhuli pa no
hot kekabu, ua leia, go iia he
hot kekabu, ua leia, go iia he

wahi ponopono a kuonouo iki
ma nei noho aua.

Mo kona manao ka hukuhu, aia
manu oia ka aua o ka lehulehu,
oia hoil, ka lauhui, a me ia
mano, no oia man keano globo
ajina a makau Alii a pale wale
aku ia no. Ua lehui, ka leu
uwe o kekabu wahine iia, go e
kau emu iina i ke kakau aia
ai ke Aliminimini. E Lolio
e, hula neia kauka on, i kuper
ai o ka mahopu o no ke aloha
i ka nina. At, he mani olopia oia
loia io no ia nome. Ua holo be-
beia oia loko o 1884 a hanle,
aka, i ka mae 1884 1900, oia ke
akau oia noho Alii Ahuolelo i
ka Aoso. Lahui i was a i a
kohau, oia no ke kau o eha
makabiki. Nohia, oia noho eis
ma ke aue ho Alii Ahuolelo i
kohau i ka lauhui i na ka Aliu-
olelo o 1890 a me 1892. I kona
kau hope i noho po i kau i kau
kekikauhi biapao ma ke aue
Luonakauhinau. Oia kekabu
laha o ka kume o i ke Ali-
miminimini a hauhi mai i Kuonau-
hau, hui ma kela la 14 poia
o i Lanai, 1893, a oia no ho
kekabu laha o ka genitio o ka
Ahauhi Aloha Aina i kele o
imua o Komihana Bahau, me
i ka lauhui aeo.

Ha kauka oia i makaboli no
kona heoipuna ma kona mani lave-
hauhau aua. Ila loko o ka
Ahuolelo, ua paumale oia kon-
ime a na hawahau oia kona
man loma no, na hau ekaaka o
kekabu poi e paumale o i ka
mea. Ua hukuhu mai ia
koka o ke kakau hauo ona, no
aia nei oia i ke dala mai na hauo
me kona hauhi uoia oia i ka
kekabu me heoipuna e pa puu,
eia, ua hukuhu pololei aka no oia
i kona aia a se. Ua heke
mai no hoil oia i kona aua ho-
pono ma kekabu weni pon e
ana no i lawelawai no kekabu
pae aua no i ke kohau.

No makau iho, he makau a
heohohau oia oia. Ia makau
i hapai mai a i na obihau loko
o November, 1887, a ika ja
elima mahope ho o ka makau
hooipuna aia oia i ka MAGA-
KANA ma (puh la), a hooipuhu
makau o V. V. Aapekwa no ka
libella, si ke ka aua o ka hukuhu
lomo, o ka Ahu Hoole, a
wahihau no ke kau kire, oia ka
i ka heope hauhau no makau.
Ua liba i na hau makau
i mea polia o'e no makau loka.
Na makau makabiki hol o wahihau
a a heope aua i kona, a he
heope no hot i kahi w, na hau
i mea oia wale oia iia he
hot kekabu, ua leia, go iia he

Aloha no oia i ka ike ole aua i
kau ka hukuhu i kakau ai no
kau moopuna, i hooipukau aku
ma ka hau i ka oia o KA MA-
KAHANA nei, i kona ike ole aua
iia i mea aua i hau a i no ke
sloha moopuna.

Eloa no kona luau ke oia nei
a manu no i malama a hasole
iha la malope nei i kana manu
keiki eba, oia o Samuels K. a me
William K. Pua, no keikianee,
a me elua kaikauhinau, na Mi-
saan Kanjo Virivirachare a me
Susan Nye, a me no moopuna
lelelehi. He hauai makau keiki oia.
Aole kau keiki muli i ike
zala a valo saku in, no ka mea, i
Molokai aka nei dia, i ka kakau-
hauhi Pocong, nel ka hoa
mai, o kona lona aua skele i
ka lone o ka me aiea palpal.
Ka lone no ka hauai wahine kane,
make me ka unona, a pala no
hoi me na keiki, na moopuna a
me kona ohanu lelelehi. O
makau kau i kome po aku nei
iukou lelelehi na hawina o ka budou a
me ka kumauha.

In ariwina ia iho no i hoo-
teiwia iat kauka, kina walla
a kona paumale a ka hukuhu o
Mahekuhau, uai talia aka a
nalo me ka illua o Kous. Us
uhila ka pahu me ka bas Ha-
waii, ena no i hoomakauhau ai
no koni i hau. Eia iho no
poe hapai pahu o ka hele ana
mamut o ka kau kujapau mulu-
na oia kau: B. W. Wilkoki,
Tome Luka, J. W. Bipukia,
C. B. Maile, J. K. Keunamano,
Keoni Bola, D. W. Kabekai, J.
Lilikoi a me R. Palau. He poe
hos Ahuolelo pu me ia na poe
i mea vina elua. Ua makau
kekabu eia i hau i ka hukuhu
aia, uhi e, heolewa, aka, us okos
ka mes i hoomakauhau no ka
hoonolu aua oia iia. Na ka
Biboga o Pasopoli a lawelawai
ana oia pole ma ka leahuk,
na oia kauka iia no hoil oka,
a na ka Rev Maku, Leleolu ma
ka illua, a na E. A. Williams Boi
i hooipunopuna ka heolewa. Us
heolelehi kau kona kina e he
maha loko o ka usuluhu."

Flikkele iua ka lelelehi o na
pos kistro i ka Republiku ur-
na maka hieno, o ka hoil o Alii
i na kau unina o ia ka toku
pukuhuhu i ka wales. Pealima
ia ia, ta la hanau o ka
Kamehameha Katuluan. Us kuh-
ua na poe hejina la no ka ho-
mano aua i ka hanau o Kal-
ani, eia ka he mani hau i pukuhuhu
nao kei hau he o Ahenu
angai e paoialia te kumu o
Kewiki.

